

Nr 206.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till
uppförande m. m. av anstalter för bildbara sinnesslöa;
given Stockholms slott den 3 mars 1944.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF

Gustav Möller.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars
1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om statsbidrag till uppförande m. m. av anstalter för bildbara sinnesslöa och anför:

Inledning.

Kungl. Maj:t har förut denna dag på min hemställan beslutat att till riksdagen avlåta proposition (nr 205) med förslag till lagstiftning angående undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Propositionen bygger på ett av tillkallade sakkunniga den 21 april 1943 avgivet betänkande angående sinnesslövårdens organisation (SOU 1943:29) och innebär i huvudsak, att särskild skolplikt skall införas för bildbara sinnesslöa barn samt att landsting och städer utanför landsting skola anordna erforderliga anstalter ävensom i övrigt handhåva den för ändamålet nödvändiga organisationen.

De sakkunniga hava i anslutning till sitt förslag i nu nämnda hänseende förordat, bland annat, att staten skall lämna bidrag till erforderliga ny- och ombyggnader samt övertaga kostnaderna för lärarpersonalens avlöning, för vilka ändamål statsbidrag hittills icke utgått. Sistnämnda spörsmål ha de sakkunniga upptagit till närmare behandling i ett särskilt, den 19 juli 1943 avgivet betänkande (SOU 1943: 33). Vid min anmälan av lagstiftningsfrågan förklarar jag mig ha för avsikt att i annat sammanhang till prövning upptaga de sakkunnigas förslag rörande byggnadsbidrag till sinnesslöanstalter och därvid även beröra frågan om ökade bidrag till driften av dessa anstalter, inbegripet kostnaderna för lärarpersonalens avlöning. Jag anhåller nu att få anmäla hithörande spörsmål.

De sakkunnigas förslag.

Frågan om byggnadsbidrag.

En redogörelse för den befintliga anstaltsorganisationen och de sakkunnigas förslag till utbyggnad av densamma har lämnats i förenämnda lagproposition (s. 13—24). Här må endast erinras om följande.

Enligt sakkunnigförslaget skall för ett eller flera sjukvårdsområden gemensamt finnas en centralanstalt, omfattande skolhem med sinnesslöskola för barn i skolåldern samt, om möjligt, dessutom vårdhem för sinnesslöa barn intill 16 års ålder (upptagningshem) och arbetshem för elever, som avslutat sin skolgång och icke lämpligen kunna utackorderas i familjevård eller försöksutskrivnas. Där tillgång finnes till lämpliga enskilda anstalter av ifrågavarande slag, förutsättas dessa kunna genom samarbete inlemmas i organisationen. I städer av viss storlek (minst 40 000 invånare) anses behovet av skolplatser delvis kunna tillgodoses genom inrättande av särskilda externatskolor. Behovet av nya skolplatser beräknas vid ett fullständigt genomförande av skolplikten uppgå till omkring 700. Härvid ha de sakkunniga förutsatt, att 340 nu befintliga skolhemsplatser, som för närvarande äro belagda med arbetshems-elever, skola frigöras för sitt egentliga ändamål genom tillskapande av lika många arbetshemsplatser. Härjämte ha de sakkunniga beräknat, att i samband med skolplikstens genomförande erfordras ytterligare omkring 215 platser å arbetshem och vårdhem för barn. Det ökade platsbehovet för nu nämnda ändamål har alltså uppskattats till omkring $(700 + 340 + 215)$ 1 255 platser.

Vidare ha de sakkunniga avsett, att staten skall omhändertaga — förutom vissa kategorier sinnesslöa, som för närvarande vårdas å statliga anstalter — alla obildbara sinnesslöa, som uppnått 16 års ålder, i den mån de icke lämpligen kunna vårdas å enskilda vårdhem. Detta ha de sakkunniga i första hand tänkt sig skola ske genom ianspråktagande av tvenne paviljonger vid Källshagens sjukhus i Vänersborg, vilka nu äro belagda med sinnessjuka. De sinnessjuka skulle i stället beredas plats å ett nytt

statligt sinnessjukhus. Genom dessa åtgärder beräknas omkring 440 platser å vårdhem i anslutning till sinnesslöskolor, som tillhöra landsting eller städer utanför landsting, bliva tillgängliga för ändamål, som äga samband med skolplikstens genomförande. Av de 440 platserna beräknas större delen efter smärre omändringar kunna användas såsom skolhems- eller arbetshemsplatser, medan återstoden skulle utnyttjas som vårdhem för barn. Utöver sistnämnda platser skulle sålunda för skolplikstens genomförande enligt de sakkunnigas beräkningar krävas sammanlagt omkring (1 255 — 440) 815 platser på skolhem, arbetshem och vårdhem för barn, vilka platser förutsetts skola anskaffas genom ny- eller ombyggnad.

Beträffande frågan om statsbidrag för vårdens utbyggande anföra de sakkunniga bland annat:

Byggnadsbidrag har tidigare icke utgått inom sinnesslövrården. Till andra sjukvårdsändamål av stor social betydelse utgå sådana bidrag, såsom till vårdhem för lättskötta sinnessjuka, tuberkulosanstalter, epidemisjukhus samt barnavdelningar vid lasarett. Då genom införandet av obligatoriskt omhändertagande av bildbara sinnesslöa barn skyldighet pålägges landstingen att inom viss tid anskaffa tillräckligt antal platser, bör statsbidrag i någon form utgå för detta ändamål även inom sinnesslövrården. Skyldighet att anskaffa tillräckligt antal platser föreligger endast beträffande skolplatser. I det föregående har emellertid framhållits att en rationell sinnesslövrård kräver att till sinnesslöskolorna anslutas dels vårdhem för sinnesslöa barn dels arbetshem. Byggnadsbidrag bör därför utgå även till anskaffande av sådana platser.

Med hänsyn till önskvärldheten av att den utbyggnad, som är behövligen inom sinnesslövrården, i huvudsak kommer till stånd genom ökat antal platser inom den kommunala sinnesslövrården, böra de kommunala anstalterna givas en ekonomiskt gynnsammare ställning än de enskilda, varför byggnadsbidrag endast bör utgå till landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, och alltså icke till enskild person, förening eller stiftelse.

För att icke nu pågående byggnadsverksamhet skall avstanna och planerandet av behöfliga tillbyggnader uppskjutas torde, även om införandet av skolplikt på grund av tidsförhållandena skulle uppskjutas till en senare tidpunkt, byggnadsbidrag böra utgå i efterhand för alla till- och nybyggnader vid de kommunala sinnesslöanstalterna, som godkännas från och med den 1 januari 1944.

De olika landstingen ha emellertid hittills ordnat sin sinnesslövrård mycket olika såväl med hänsyn till platsantalet som typen av anstalterna. Det skulle därför innebära en orättvisa om byggnadsbidrag skulle utgå till samtliga nyanskaffade platser efter den 1 januari 1944. De landsting som försummat sin sinnesslövrård skulle härigenom komma i åtnjutande av statsbidrag för ett stort antal platser, medan de som redan nu uppfört tillräckligt stora anstalter ej kunde komma i åtnjutande av samma förmåner.

I betänkandet (s. 118—119) lämnas en sammanställning av såväl nu befintliga platser som sådana, som enligt detta förslag böra anordnas, och deras relation till respektive upptagningsområdets folkmängd. Sammanställningen visar, att betydande variationer föreligga, i det platsantalet varierar mellan 0,16 ‰ och 1,23 ‰ av befolkningen. Medelvärde ligger vid 0,70 ‰ av folkmängden.

För att uppnå en rättvis fördelning av byggnadsbidragen har det därför övervägts att låta sådant bidrag utgå först för det antal platser, som överstiger det nuvarande medelvärdet, 0,7 ‰ av befolkningen. Med hänsyn till

önskvärdheten av att de erforderliga utbyggnaderna snarast komma till utförande, och att de landsting, som sämst tillgodosett sin sinnesslövärd, på en gång komma att åläggas stora byggnadsprogram, har dock en jämkning ansetts böra ske så att byggnadsbidrag skall kunna utgå för alla nytillkommande platser, som överstiger det antal, som svarar mot 0,5 ‰ av folkmängden inom upptagningsområdet.

I en annan sammanställning, som bifogats denna proposition såsom bilaga A, ha de sakkunniga upptagit det antal platser, till vilka byggnadsbidrag enligt dessa principer skulle utgå. Denna sammanställning utvisar, att omkring 815 nya platser krävas för skolpliktens genomförande och att ytterligare omkring 630 platser äro önskvärda för att sinnesslövärdens alla grenar skola bli tillgodosedda. Av dessa skulle enligt sammanställningen endast omkring 570 av den förra gruppen och omkring 500 av den andra gruppen vara berättigade till bidrag. De sakkunniga yttra härefter:

Även sedan utbyggnaden enligt dessa beräkningar fullföljts, komma betydande olikheter att föreligga beträffande det relativa antalet platser i de olika länen, beroende på att huvudmännen ej överallt väntas utnyttja de enskilda anstalterna i samma omfattning. Då det är önskvärt att landstingen successivt omhändertaga allt större del av sinnesslövärden, är det olämpligt att fixera någon *övre* gräns för platsantalet, ovanför vilken byggnadsbidrag ej skulle utgå. Förekomsten av sinnesslöhet varierar i olika delar av landet, varför en sådan gränsdragning skulle innebära en orättvisa mot de landsdelar, där sinnesslöhet förekommer i relativt stor utsträckning. Den begränsning av platsantalet, som kan visa sig behöfelig, bör därför ske genom medicinalstyrelsen, som ej bör godkänna förslag till kommunal anstalt annat än om behov av det föreslagna antalet platser föreligger.

För de städer, som ej deltaga i landsting, äro förhållandena i viss mån annorlunda än för länen. I alla dessa städer torde lämpligen en del av platsantalet böra tillgodoses genom externatskoleplatser. Externatskolan utgör den ojämförligt billigaste formen för anordnande av sinnesslöundervisning, men kan, som i annat sammanhang framhållits, endast ha en begränsad användning. För att ej stimulera till användande av denna billiga undervisningsform i större utsträckning än som är lämpligt, anses byggnadsbidrag för externatskolor ej böra ifrågakomma. Vid beräkning av det antal platser, som motsvarar 0,5 ‰ av folkmängden, böra endast platser vid anstalter av internattyp få medräknas.

Beträffande storleken av byggnadsbidraget ha de sakkunniga övervägt, om det skulle utgå efter samma normer som bidrag till vårdhem för lätt-skötta sinnessjuka. De sakkunniga erinra om att för sistnämnda anstalter utgår statsbidrag med 1 500 kronor per vårdplats vid uppförande av nybyggnad för ändamålet, 1 000 kronor för vårdplats vid inköp av annan tillhörig byggnad samt 750 kronor för vårdplats vid omändring av huvudmannen tillhörig, för annat ändamål uppförd byggnad, dock att statsbidrag i intet fall må överstiga hälften av den verkliga kostnaden för byggnadens iordningställande till vårdhem. Härefter fortsätta de sakkunniga:

Sinnesslövärden och värden av lättskötta sinnessjuka stå varandra i vissa avseenden nära, varför likartade bestämmelser rörande byggnadsbidrag kunde vara motiverade. Å andra sidan är en uppdelning i nybyggnad respektive ombyggda anstalter praktiskt taget ogenomförbar när det gäller sinnesslö-

anstalterna. De utvidgningar av anstalterna, som enligt detta förslag böra komma till stånd, utgöra till en stor del en blandning av nybyggnad, ombyggnad och ändrad disposition av redan befintliga utrymmen, varför en sådan gradering av byggnadsbidragen säkerligen skulle leda till missförstånd och olika tolkning av bestämmelserna. Ej heller föreligger någon anledning att stimulera landstingen till nybyggnad av anstalter. Erfarenheten har visat att i synnerhet arbetshem med mycket gott resultat och för relativt liten kostnad kunna inredas i äldre byggnader. Sinnesslövärderna bör givetvis anordnas så billigt som möjligt, blott icke kravet på ändamålsenlighet efter-sättes.

De sakkunniga ha därför funnit sig böra föreslå, att byggnadsbidrag skall utgå med samma belopp för varje nytillkommen vårdplats, oavsett om den inrymmer i ett nytt eller gammalt hus, endast med den inskränkningen att beloppet skall utgöra högst hälften av den verkliga byggnads- och inköpskostnaden. Då ersättning ej alls skall utgå för de platser, som ligga under 0,5 ‰ av folkmängden, är det rimligt att byggnadsbidraget för det antal platser, som ligger ovanför denna gräns, göres större än för vårdplatser, avsedda för lättskötta sinnessjuka. En sådan storlek av bidraget torde även vara motiverad ur den synpunkten att det här, vad beträffar skolplatser, rör sig om en skyldighet som pålægges landstingen och ej, som beträffande inrättande av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, ett frivilligt åtagande av en viss sjukvårdsuppgift. Beloppet föreslås därför maximeras till 2 000 kr. per plats, ett belopp som före 1939 svarade mot knappt halva genomsnittliga kostnaden för nybyggnad av sinnesslöanstalter.

I enlighet med det anförda ha de sakkunniga uppskattat statens kostnader för den utbyggnad av landstingens och icke-landstingsstädernas sinnesslö-vård, som erfordras för skolpliktens genomförande, till $(570 \times 2\,000)$ 1 140 000 kronor. Motsvarande kostnad för i övrigt önskvärd utökning av vårdplatserna inom den kommunala sinnesslövärderna kan beräknas till $(500 \times 2\,000)$ 1 000 000 kronor.

Frågan om ökade driftbidrag.

Som inledningsvis nämnts ha de sakkunniga vidare förordat, att staten skulle övertaga kostnaden för avlöningarna åt sinnesslöskolornas lärarpersonal. I det särskilda betänkande, som de sakkunniga framlagt härutinnan, har erinrats om, bland annat, att staten efter hand övertagit hela kostnaden för blind- och dövstumsundervisningen ävensom för vanartade sinnesslöa. Vidare framhålles, att staten numera bestrider utgifterna för folk- och småskolornas kontanta avlöning ävensom motsvarande utgifter för skolundervisningen vid vissa sjukvårdsanstalter, såsom vanföreanstalter, kustsanatorier, tuberkulossjukhus, dispensärbarnhem och hem för nervösa och psykopatiska barn, vilka anstalter även i övrigt åtnjuta statsbidrag till driftkostnaderna. De sakkunniga påtala även de stora olikheter i lönehänseende, som trots likartad tjänstgöring för närvarande råda inom sinnesslöskolorna, samt understryka starkt behovet av en generell lönereglering för hithörande lärarpersonal. I betänkandet framlägges också förslag till en sådan lönereglering jämte därav följande reglering av pensionsförmånerna. Förslaget innebär i korthet, att ordinarie lärare i kunskapsämne och kvinnlig slöjd skola placeras i lönegrad A 11 och de extra-ordinarie i lönegrad Eo 9. Föreståndarna skulle härutöver

åtnjuta särskilt arvode med belopp varierande mellan 800—2 000 kronor, varav dock endast hälften skulle ersättas av statsmedel. Tjänste- och familjepension föreslås utgå efter enahanda grunder som för folkskollärare. Lärarna i manlig slöjd, som i regel även hava andra uppgifter vid anstalterna, anses tills vidare böra stå utanför löne- och pensionsregleringen. Kostnaden för avlöningen av redan anställda lärare, som för närvarande uppgår till omkring 750 000 kronor, beräknas efter löneregleringen stiga till omkring 900 000 kronor för år. Efter sinnesslövärdens utbyggnad enligt de sakkunnigas förslag beräknas avlöningskostnaderna uppgå till omkring 1 340 000 kronor för år.

De nuvarande driftbidragen — som utgå med vissa belopp per halvår och vårdtagare, avsedda att motsvara ungefär $\frac{1}{3}$ av totala vårdkostnaden — ha med hänsyn till behovet av ökat statsbidrag till sinnesslövärderna ansetts böra kvarstå i huvudsak oförändrade, ehuru staten genom övertagande av lärarlönerna beräknas påtaga sig omkring 20 % av skolhemmens hitillsvarande genomsnittliga driftkostnader. Vissa mindre jämkningar föreslås dock, bl. a. i syfte att underlätta överflyttningen av patienter från vårdhem till arbetshem. Vidare anses särskilda driftbidrag — utöver lärarlönerna — icke böra utgå till externatskolorna. Merkostnaden för nu ifrågavarande driftbidrag efter ett fullständigt genomförande av skolplikten uppskatta de sakkunniga till omkring 380 000 kronor.

Remissyttranden.

Över de sakkunnigas betänkande angående sinnesslövärdens organisation hava, såsom jag i annat sammanhang nämnt, yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, statskontoret, flertalet landstings förvaltningsutskott och städer utanför landsting, socialvårdskommittén, 1940 års skolutredning, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, allmänna svenska föreningen för vården om sinnesslöa och fallandesjuka, föreningen för sinnesslöa barns vård, svenska sinnesslöskolornas lärarförbund, svenska läkaresällskapet, svenska provinsialläkareföreningen och svenska psykiatriska föreningen.

Samma myndigheter och sammanslutningar med undantag av socialvårds-kommittén, fattigvårds- och barnavårdsförbundet, läkarsällskapet, provinsialläkarföreningen och psykiatriska föreningen hava jämväl yttrat sig över de sakkunnigas förslag till löne- och pensionsreglering m. m. för sinnesslöskolornas lärarpersonal.

Jag skall i det följande återgiva det huvudsakliga av vad som vid remiss-behandlingen framkommit beträffande frågorna om byggnadsbidrag och ökade driftbidrag till sinnesslöanstalterna, inbegripet övertagandet av kostnaden för lärarpersonalens avlöning. Däremot går jag i detta sammanhang icke närmare in på yttrandena, i vad de avse förslaget till löne- och pensionsreglering för sinnesslöskolornas lärarpersonal.

Frågan om byggnadsbidrag.

Gentemot principen, att byggnadsbidrag skall utgå, har icke någon erinran framställts. Beträffande byggnadsbidragens utformning har däremot olika yrkanden och önskemål framkommit.

I fråga om bidragen till *internaten* uttalar sålunda *statskontoret*, att ämbetsverket icke vill motsätta sig, att byggnadsbidrag beviljas för å kommunala anstalter nyinrättade platser för sinnesslöa i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Beträffande storleken av byggnadsbidraget anser ämbetsverket, att maximibeloppet icke bör sättas högre än det högsta vid vårdhem för lättskötta sinnessjuka — 1 500 kronor — utan jämkas nedåt till förslagsvis högst 1 250 kronor. Statskontoret framhåller tillika, att det skulle hava varit önskvärt, om de sakkunniga tagit närmare ställning till den standard, som borde vara normerande inom sinnesslövården.

Medicinalstyrelsen anser, att grunderna för byggnadsbidragen böra utformas i närmare anslutning till gällande bestämmelser för byggnadsbidrag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

Socialstyrelsen gör intet annat uttalande i ämnet än att styrelsen förordar, att medicinalstyrelsen i samråd med socialstyrelsen verkar för att lämpliga äldre ålderdomshem tagas i anspråk för hithörande ändamål.

Socialvårdskommittén finner i likhet med de sakkunniga erforderligt, att staten lämnar byggnadsbidrag för uppförande av kommunala sinnesslöanstalter. Vägande skäl kunna enligt kommittén anföras för förslaget, att byggnadsbidrag icke skall utgå till samtliga nyanskaffade platser. Mot en sådan anordning kunde, framhåller kommittén, erinras, att därigenom skulle försvåras en eljest synnerligen önskvärd snabb utbyggnad av det kommunala anstaltsväsendet på sinnesslövårdens område. Ehuru dylika erinringar otvivelaktigt måste tillerkännas visst vitsord, ansåge sig kommittén dock icke böra föreslå någon förändring av de sakkunnigas förslag i denna del.

Svenska landstingsförbundet ifrågasätter i första hand fullständigt förstatligande av sinnesslövården. Därest en dylik lösning icke kommer till stånd, har förbundet ansett sig böra framhålla följande.

Enligt förslaget skall staten lämna bidrag om högst 2 000 kr. per plats till anskaffning av nya platser, dock endast i den mån det nytillkomna antalet platser överstiger 0,5 ‰ av befolkningstalet i respektive landstingsområden. Beloppet 2 000 kronor per plats är emellertid enligt förbundets mening alltför lågt med hänsyn till nuvarande kostnader, särskilt när det gäller nybyggnader. Enligt vad förbundet erfarit, hava byggnadskostnaderna vid några under senare år uppförda sinnesslöanstalter uppgått till 8 000—10 000 kronor per plats. En höjning av statsbidragsbeloppet till åtminstone 4 000 kronor i dylika fall synes förbundet starkt motiverad. Däremot kan siffran 2 000 kronor accepteras, när det är fråga om ombyggnader av redan förefintliga byggnader.

Den föreslagna begränsningen av statsbidraget till att endast avse det platsantal, som ligger över 0,5 ‰ av folkmängden i upptagningsområdet, angiva de sakkunniga vara tillkommen ur rättvisesynpunkt, så att ej landsting, »som försummat sin sinnesslövård» skulle komma i åtnjutande av stats-

bidrag för ett stort antal platser, medan de, som redan nu uppfört tillräckligt stora anstalter, ej skulle komma i åtnjutande av samma förmåner. Emellertid måste härvid beaktas, att hittills två vägar stått öppna att ordna sännevården, nämligen antingen att vederbörande landsting självt byggt erforderliga anstalter eller ock att samarbete inletts med förefintliga enskilda anstalter. Att å priori säga, att de, som valt den senare vägen, skulle vara mera försunliga än de andra, är icke riktigt. Härtill kommer, att vård å enskilda anstalter med hänsyn till de höga avgifterna icke ställer sig fördelaktig för respektive landsting, då de ju beträffande flertalet av de å dessa anstalter intagna jämlikt fattigvårdslagens 40 § äro skyldiga att ersätta hela vårdavgiften. Av dessa skäl anser förbundet, att berörda landsting icke böra ställas i särklass, detta desto mindre, som de få fullgöra sin byggnadsskyldighet under tider med väsentligt högre byggnadskostnader än som gällde för de landsting, som tidigare anskaffat vårdplatser i erforderlig omfattning. Med hänsyn härtill vill förbundet föreslå, att statsbidrag i enlighet med av förbundet förordade grunder måtte utgå för alla om- och tillbyggnader vid de kommunala sännevårdsanstalter, som godkännas från och med den 1 januari 1944.

Landstingens förvaltningsutskott i Uppsala, Södermanlands och Jönköpings län, Kalmar läns norra landstingsområde, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västmanlands och Norrbottens län instämman helt eller delvis i de synpunkter, som anförts i landstingsförbundets yttrande.

Förvaltningsutskotten i Malmöhus och Gävleborgs län anse rättviseskäl tala för att statsbidrag utgår retroaktivt för de platser, som överstiga 0,5 ‰ av folkmängden inom upptagningsområdet.

Förvaltningsutskottet i Västernorrlands län anser, att förslaget bör kompletteras såtillvida, att för anstalter, vid vilka ny- eller ombyggnad icke erfordras, statsbidrag må efter framställning i varje särskilt fall utgå för erforderliga reparationer samt omdisponering av byggnader och dylikt.

Stadsfullmäktige i Stockholm finna för sin del skäl icke föreligga att utesluta enskilda anstalter, som samarbete med landsting eller städer utanför landsting, från rätt till byggnadsbidrag för erforderliga till- och ombyggnader.

Stadsfullmäktige i Göteborg och Norrköping anse det föreslagna maximibeloppet för lågt med hänsyn till den sedan år 1939 inträdda prisstegringen. Stadsfullmäktige i Norrköping ställa sig dessutom tveksamma mot den föreslagna kvotbegränsningen.

I åtskilliga yttranden resas vidare invändningar mot att externatskolorna uteslås från byggnadsbidrag.

Svenska stadsförbundet betonar, att erfarenheterna från de hittillsvarande skolorna av denna typ vore goda. De sakkunniga hade själva förordat upprättande av flera sådana. Externatskolorna vore jämväl den billigaste formen för undervisningen i fråga. När som motiv för undantagandet angåves, att man icke borde stimulera till användande av externatformen i större utsträckning än lämpligt vore, kunde däremot invändas, att tillkomsten av externaten bleve beroende av statsmakternas prövning. Byggnadsbidrag till externatskolorna borde enligt styrelsens mening utgå efter samma grunder som bidrag till folkskolebyggnader.

Stadsfullmäktige i de städer, vilka ej deltaga i landsting, dela stadsförbundets uppfattning, att externatskolorna icke böra uteslutas från statsbidrag.

Skolöverstyrelsen finner icke heller tillräckliga skäl föreligga att utesluta externatskolorna från statsbidrag.

1940 års skolutredning yttrar bland annat:

Där förutsättningar för upprättande av externatskolor förefinnas, är det icke endast av kostnadsskäl utan även ur pedagogiska synpunkter önskvärt, att de komma till stånd. Denna undervisningsform har det bestämda företrädet framför internatskolan, att barnen få bibehålla en obruten kontakt med sina hem. Genom externatskolornas upprättande frigöras platser å skolhemmen till förmån för landsbygdens och de mindre samhällenas barn. Det synes utredningen därför vara ett stats intresse att stödja upprättandet av sådana skolor. Givetvis skulle det ligga i vederbörande statliga myndigheters hand att pröva, i vilka fall detta bör ske. Byggnadsbidrag kunde lämpligen utgå enligt samma grunder som till folkskolebyggnader.

Om, såsom de sakkunniga ifrågasätta, externatskolor upprättades i Borås, Örebro, Malmö, Hälsingborg och Gävle samt en ny klass inrättades vid externatskolan i Göteborg, skulle sammanlagt omkring 140 nya platser erhållas. Då externatskolor säkerligen med fördel skulle kunna upprättas i ytterligare några städer (Eskilstuna, Jönköping, Linköping, Uppsala och Västerås), torde det antal nya platser, som på detta sätt erhöles, kunna beräknas till i det hela över 200. Utgår man från ett oundgängligt antal nya platser av omkring 1 000, vilket synes utredningen tillfyllest, skulle då antalet nya anstaltsplatser begränsas till mindre än 800. Den av de sakkunniga föreslagna utbyggnaden av landstingsanstalterna bleve under sådana förhållanden mer än tillräcklig. Ökningen av statens driftbidrag till sinnesslöskolorna skulle med dessa förutsättningar och om nu gällande grunder alltfört tillämpades, komma att uppgå till omkring $(200 \times 225 + 800 \times 450)$ 405 000 kronor. Härtill komme såsom byggnadsbidrag till externatskolebyggnader ett årligt statsbidrag, utgående för varje skola under 25 år. Om de sakkunnigas förslag rörande byggnadsbidrag till de kommunala anstalterna godtages, skulle statens engångskostnader för skolfrågans ordnande belöpa sig till ungefär 1 000 000 kronor. Engångskostnaden för uppförande av det ifrågasatta statliga sinnessjukhuset samt driftkostnaden för Källshagens sjukhus i Vänersborg såsom sinnesslöanstalt skulle i så fall icke behöva ifrågakomma.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utredningen om skyndsam överarbetning av den föreliggande utredningen för utrönande av vilka åtgärder, som kunna anses lämpliga och omedelbart erforderliga för att bereda undervisning i sinnesslöskolor åt alla bildbara sinnesslöa barn i skolåldern.

Allmänna svenska föreningen för vården om sinnesslöa och fallandesjuka förordar en sådan ordning, att externatskolor må kunna upprättas i varje stad, där den av de sakkunniga angivna förutsättningen för dylik skola (20 å 25 elever) förefinnes, samt att dessa skolor må i likhet med de kommunala sinnesslöanstalterna erhålla byggnads- och driftbidrag, lämpligen beräknade efter samma grunder som gälla för folkskolan. Dessutom anser föreningen, att tillfälle bör beredas städer med externatskolor att för elever, som avslutat skolundervisningen, anordna fortsatt utbildning av praktisk art i externatform.

Liknande synpunkter hävdas av *svenska sinnesslöskolornas lärarförbund* och *svenska läkaresällskapet*.

Frågan om ökade driftbidrag.

Förslaget att överflytta kostnaden för lärarpersonalens avlöning å staten har i princip tillstyrkts i alla yttranden. I några yttranden ha dock jämkningar härutinnan ifrågasatts. Därjämte ha vissa erinringar framkommit beträffande de föreslagna driftbidragen i övrigt.

Skolöverstyrelsen yttrar:

Sitt förslag att statsbidrag skall utgå med hela kostnaden för lärarlönerna motivera de sakkunniga dels därmed, att staten helt bekostar undervisningen av blinda och dövstumma m. fl., dels ock därmed, att den kommunala delen av lönekostnaden vid folkskoleväsendet knutits till bostadskostnaden men att det vid sinnesslöundervisningen icke är lämpligt med en särskild boställsordning och mera detaljerade föreskrifter beträffande bostädernas beskaffenhet. Beträffande förstnämnda skäl vill överstyrelsen anföra, att undervisningen av blinda och dövstumma övertagits av staten och att det därför är helt naturligt, att statsverket också bestrider kostnaderna. Sinnesslövärderna åter är en uppgift, som alltjämt skulle vila på landstingen. Såvitt överstyrelsen kan finna förekommer det — fränsett statsbidrag till timlärararvoden — praktiskt taget aldrig, att statsbidrag utgår med *hela* kostnaden för en kommunal löneutgift. Överstyrelsen vill också understryka, att det ingalunda är nödvändigt att knyta en eventuell kommunal del av lönekostnaderna till bostadsfrågan. Vid det högre kommunala skolväsendet exempelvis lämnar staten ett bidrag med för närvarande 78 procent av kostnaderna för lärarnas avlöning. Intet hindrar att ett statsbidrag till lärarlönerna vid sinnesslöskolorna utgår med viss procent av de samlade kostnaderna enligt avlöningsreglementet. Överstyrelsen vill för sin del förorda detta. Beträffande frågan hur stor del av lönekostnaden, som i detta fall borde ankomma på statsverket, vill överstyrelsen uttala, att nämnda del i vart fall icke bör överstiga 75 procent.

Skolöverstyrelsen har vidare ingått på frågan om sambandet mellan statens övertagande helt eller delvis av kostnaden för lärarlönerna samt den föreslagna löneregleringen. Överstyrelsen yttrar härom:

Det synes naturligt, att de ökade krav på sinnesslöundervisningen, som ett införande av skolplikt innebär, följas av ett ökat ekonomiskt stöd från statens sida. Det synes dock under nu rådande förhållanden tveksamt, huruvida detta ökade stöd med nödvändighet behöver kombineras med en lönereglering för lärarpersonalen vid ifrågavarande skolor, innebärande icke oväsentliga löneökningar. I detta sammanhang kan överstyrelsen icke underlåta en erinran därom, att — fränsett det förhållandet att den nuvarande allmänna situationen icke är lämplig för mera omfattande löneregleringar — det finnes andra lärargrupper, vilkas behov av löneförbättring är än mera trängande. Detta gäller bland annat vissa vid fortsättningsskolväsendet anställda lärare, vilka i betydande utsträckning sakna såväl fast anställning som pensionsrätt. Med hänsyn härtill kunde det tänkas, att ett ökat ekonomiskt stöd till sinnesslöundervisningen provisoriskt exempelvis gäves formen av en höjning av driftsbidragen. Trots de anförda betänkligheterna, vilka alltså hänföra sig till det nuvarande krisläget, anser sig emellertid överstyrelsen böra tillstyrka en lönereglering för lärarna vid sinnesslöundervisningen i ungefär den omfattning, som de sakkunniga föreslagit. Överstyrelsen finner nämligen en sådan lönereglering i och för sig väl motiverad genom införandet av skolplikt för denna kategori av barn.

Statskontoret gör följande uttalande.

De sakkunnigas förslag om statens övertagande av kostnaderna för avlönande av lärare och föreståndare vid sinnesslöskolorna får statskontoret i princip tillstyrka. Härvid böra givetvis icke tillämpas förmånligare grunder för statsbidragen än inom folkskoleväsendet. Ett sådant överflyttande av en väsentlig del av kostnaderna vid skolhemmen för sinnesslöa bör emellertid föranleda en justering av driftbidragen. Statskontoret vill här erinra, att dessa bidrag beräknats utgå med en tredjedel av vårdkostnaden. Med hänsyn till lärarlönerna hava bidragen för elev å uppfostringsanstalt legat 100 kronor för år högre än för elev å arbetshem. Därest staten övertager kostnaderna för lärarlöner, bör givetvis, då anledning icke föreligger att enbart för vissa anstalter frångå principen om bidrag med en tredjedel av driftkostnaderna, driftbidragen till uppfostringsanstalter (och vårdhem) minskas till samma belopp som nu utgå för elev vid arbetshem. Härigenom skulle uppstå en minskning i de nuvarande kostnaderna med i runt tal 170 000 kronor.

Svenska landstingsförbundet ansluter sig i princip till förslaget om överflyttande av hela kostnaden för lärarpersonalens avlönning på staten. Förbundet framhåller tillika, att vid fastställandet av nu gällande driftbidrags belopp, vilket skedde år 1942, hänsyn allenast tagits till den kostnadsstegring, som inträtt till och med år 1940. Enligt styrelsens mening motiverade emellertid den därefter inträdda ökningen av kostnaderna en ytterligare höjning av dessa belopp.

Landstingens förvaltningsutskott i ett flertal län hava instämt i landstingsförbundets yttrande.

Stadsfullmäktige i Norrköping anse obilligt, att driftbidrag — utöver lärarlönerna — icke skall utgå för externatskolor, samt påyrka, att dylikt bidrag även i fortsättningen må utgå, om ock med någon jämkning beträffande beloppet.

Allmänna svenska föreningen för vården om sinnesslöa och fallandesjuka framhåller som sin uppfattning, att externatskolorna böra komma i åtnjutande av driftbidrag enligt samma grunder som gälla för folkskolorna.

Slutligen har från vissa håll påpekats, att de sakkunnigas kostnadsberäkningar lämna rum för vissa erinringar.

Statskontoret fäster sålunda uppmärksamheten på att till den årliga kostnadsökningen för statsverket vid helt bifall till de sakkunnigas förslag måste läggas bland annat kostnaderna för driften av anstalter för obildbara sinnesslöa, i första hand uppgående till omkring 620 000 kronor årligen. Från sistnämnda belopp borde dock avgå statsverkets nuvarande kostnader i form av driftbidrag för berörda sinnesslöa, uppgående till ungefär 206 000 kronor årligen, ävensom för driftbidrag för externatelever, utgörande omkring 50 000 kronor.

Även *medicinalstyrelsen* och *skolöverstyrelsen* ha uppmärksammat, att driftkostnaderna för Källshagens sjukhus icke medräknats. Medicinalstyrelsen uppskattar statens merkostnader för de sinnesslöa å denna anstalt till 750 000 kronor för år.

Kommunalskatteberedningens betänkande.

Såsom tidigare nämnts, har kommunalskatteberedningen i sitt nyligen afgivna betänkande (SOU 1943: 43) även berört frågan om sinnesslövärdens organisation och finansiering. Beredningen hyser från sina utgångspunkter närmast den uppfattningen, att sinnesslövärderna bör helt förstatligas. Därest huvudmannaskapet för sinnesslövärderna anses böra åvila landstingen och städerna utanför landstingen, bör enligt beredningens mening statens bidrag till värderna så ökas, att de i det närmaste täcka kostnaderna för densamma. På de kommunala enheterna bör allenast vila så stor del av kostnaden, som erfordras för att vidmakthålla intresset för sparsamhet vid värdens handhavande. Efter att ha utvecklat sina synpunkter på statens bidrag till hälso- och sjukvård i allmänhet yttrar beredningen i nu förevarande fråga bland annat följande.

Vad angår det spörsmål om statsbidrag till sinnesslövärderna, vilket uppkommer, därest icke denna vårdgren helt förstatligas utan i enlighet med det i ämnet framlagda sakkunnigbetänkandet delvis skall handhavas av landsting och städer utanför landsting, må framhållas att statsbidragen till sinnesslöundervisningen i dylikt fall böra givas en sådan storlek, att de kommunala bördorna för detta ändamål bliva mycket begränsade. Statens övertagande av hela kostnaderna för avlöning åt lärarpersonalen vid sinnesslöskolorna i enlighet med de sakkunnigas förslag synes vara en riktig och lämplig åtgärd. Det gäller här fasta utgifter, på vilkas storlek landstingen och städerna icke kunna inverka. De föreslagna byggnadsbidragen till landstingens och städernas sinnesslöundervisningsanstalter, vilka icke torde uppgå till stort mer än en tredjedel av de nuvarande byggnadskostnaderna och som maximerats till hälften av de verkliga kostnaderna, äro däremot enligt beredningens mening alltför låga. De böra utan fara för det kommunala sparsamhetsintresset kunna bestämmas till sådana belopp per nyinrättad vårdplats, som någorlunda motsvara de nuvarande genomsnittliga kostnaderna, och begränsas till en jämförelsevis hög kvotdel av de verkliga kostnaderna. På samma sätt böra driftbidragen till anstalterna, vilka bidrag enligt de sakkunnigas förslag skola liksom för närvarande utgå med fasta belopp per vårdad sinnesslö, motsvarande ungefär en tredjedel av vårdkostnaderna, utan olägenhet kunna höjas till belopp, som i det närmaste täcka dessa kostnader.

Någon fara för oekonomisk drift torde icke föreligga, även om statsbidragen förhöjas på angivet sätt. Vård av ifrågavarande slag torde överhuvud taget icke komma ifråga annat än i nödvändiga fall, enär vårdbehovet alltid är ganska tydligt framträdande. Då statsbidragen skola utgå med fasta belopp per vårdplats och vårdtagare, inverkar dessutom anstalternas skötsel direkt på landstingens och städernas ekonomi, vilket innebär en garanti mot olämplig hushållning.

Beredningens betänkande är för närvarande föremål för remissbehandling.

Departementschefen.

Till frågan om huvudmannaskapet för sinnesslövärderna har jag tagit ställning i samband med min anmälan av förslaget till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa (prop. nr 205). Därvid förordade jag i likhet med

de sakkunniga, att landstingen och städerna utanför landsting skulle i princip åläggas att ansvara för vården av de bildbara sinnesslöa. Jag anslöt mig också i huvudsak till de sakkunnigas förslag angående utbyggnad av den kommunala sinnesslövården, innebärande att för ett eller flera sjukvårdsområden gemensamt skulle anordnas en centralanstalt, omfattande skolhem, upptagningshem för barn och arbetshem, med möjlighet till organiserad samverkan med befintliga enskilda anstalter på området. I viss utsträckning skulle behovet av skolplatser kunna tillgodoses genom inrättande av s. k. externatskolor eller externatplatser i samband med skolhem.

Vid mitt ställningstagande till lagförslaget har jag i likhet med de sakkunniga utgått från såsom skäligt att staten i väsentligt större utsträckning än för närvarande lämnar ekonomisk medverkan till vårdens finansiering. Då det är angeläget, att erforderligt antal platser tillskapas för ett generellt genomförande snarast möjligt av den föreslagna skolplikten för sinnesslöa barn, anser jag mig i första hand böra förorda, att huvudmännen — i motsats till vad hittills varit fallet — skola komma i åtnjutande av statsbidrag för uppförande eller inrättande av nya platser. Härjämte synes mig starka skäl tala för att staten lämnar ökat bidrag till de kommunala och de med dem samorganiserade enskilda sinnesslöanstalternas driftkostnader, inbegripet utgifterna för lärarpersonalens avlöning.

Vid avvägandet av statsbidragens storlek ha de sakkunniga vad angår bidrag till inrättande av nya anstalter utgått från den hittills beträffande byggnadsbidrag till sjukvårdsändamål i allmänhet tillämpade hälftenprincipen och med ledning av byggnadskostnadernas storlek före 1939 förordat ett bidrag av 2 000 kronor per plats. I fråga om driftkostnaderna ha de sakkunniga avsett, att staten i princip skulle bestrida lärarpersonalens hela avlöning, ävensom föreslagit vissa andra jämkningar i nu gällande bidragsgrunder. Ett realiserande av dessa förslag skulle i praktiken innebära, att staten skulle påtaga sig ungefär hälften även av anstalternas totala driftkostnader. Å andra sidan har som nämnts kommunalskatteberedningen från sina utgångspunkter uttalat sig för att, därest icke staten övertog ansvaret för sinnesslövården i dess helhet, statsbidragens storlek borde beträffande såväl byggande som drift bestämmas till sådana belopp, att de i det närmaste motsvarade de faktiska genomsnittskostnaderna. Beredningen har därvid tänkt sig, att bidragen alltså skulle fixeras till visst belopp per plats respektive vårdtagare.

För egen del är jag på de skäl, som kommunalskatteberedningen anfört, benägen att i stort sett ansluta mig till sistnämnda linje. I enlighet härmed kommer jag att i det följande föreslå närmare grunder för statens bidrag till anskaffande av nya platser inom den kommunala sinnesslövården. Beträffande driftkostnadsbidragen åter äro deras fixerande i viss mån beroende av det förslag till lönereglering för sinnesslöskolornas lärarpersonal, som de sakkunniga framlagt. Skolöverstyrelsen har emellertid för sin del funnit tveksamt, om en lönereglering för ifrågavarande personal nu bör genomföras, och framhållit bland annat, att behovet av lönereglering för vissa andra lärargrupper är än mer trängande. Förslaget synes jämväl tarva komplet-

terande utredning beträffande vissa lönegradsplaceringar. Härtill kommer, att genomförande av generella löneregleringar för andra personalgrupper under rådande förhållanden ansetts böra anstå. Med hänsyn till vad sålunda anförts är jag icke beredd att nu framlägga förslag till löneregleringar för sinnesslöskolornas lärarpersonal. Jag anser mig vid sådant förhållande icke heller böra nu taga ställning till frågan om driftbidragens storlek utan torde därmed böra anstå till nästa års riksdag. Därigenom beredes också tillfälle för Kungl. Maj:t att på grundval av då inkomna remissyttranden bättre bedöma konsekvenserna av ett godtagande av kommunalskatteberedningens förslag i sistnämnda hänseende.

Jag övergår härefter till frågan om byggnadsbidragens närmare utformning.

Byggnadsbidrag bör i enlighet med de sakkunnigas förslag principiellt förbehållas landsting och städer, som icke deltaga i landsting. Den av Stockholms stad väckta frågan om bidrag för om- och tillbyggnad av vissa enskilda anstalter föranleder för närvarande intet annat uttalande från min sida än att framställningar om dylika bidrag i sådana fall, då särskilda skäl för bifall föreligga, torde böra underställas riksdagens prövning. Vissa skäl tala jämväl för de sakkunnigas uppfattning, att bidrag endast bör utgå för det antal nytillkommande platser, som överstiger 0,5 ‰ av folkmängden inom upptagningsområdet. Å andra sidan sakna icke heller de synpunkter, som i landstingsförbundets och en del andra remissyttranden framförts emot den föreslagna begränsningen, visst berättigande. Ett studium av den vid propositionen fogade bilagan giver tillika vid handen, att en dylik begränsning i vissa fall skulle komma att hårt drabba landsting med svagt skatteunderlag. Jag anser mig därför icke böra tillstyrka de sakkunnigas förslag i denna del utan förordar, att byggnadsbidrag utgår för alla nytillkommande anstaltsplatser.

De sakkunniga ha vidare ansett, att byggnadsbidrag icke bör utgå för externatplatser. Eljest befaras, att externatplatser komma att inrättas i större utsträckning än som i betraktande av deras begränsade uppgift anses önskvärt. Häremot ha i ett flertal remissyttranden, bland annat av skolöverstyrelsen och svenska stadsförbundet, rests invändningar under framhållande av att externatskolorna för det klientel, för vilket de vore avsedda, vore en fullgod och billig skolform och att det i varje särskilt fall låge i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, huruvida statsbidrag skulle utgå eller icke. Med hänsyn till det sålunda anförda och i betraktande av den principiella ståndpunkt till frågan om statens medverkan till vårdens finansiering, som jag intagit, finner jag mig böra förordar, att statsbidrag må utgå även till inrättande av externatskolor. Jag förutsätter dock härvid, att frågan om behovet och lämpligheten av externatplatser i varje särskilt fall göres till föremål för noggrann undersökning och prövning. Någon rätt till byggnadsbidrag för ändamålet skall alltså icke föreligga.

Ett fixerande av bidragets storlek erbjuder vissa svårigheter med hänsyn till de olika uppgifter rörande byggnadskostnaden per nybyggd plats, som under utredningens gång framkommit, varierande mellan 4 000 och 10 000

kronor. Då det enligt de sakkunnigas uppfattning icke föreligger anledning att stimulera huvudmännen till nybyggnader och därmed ej heller att göra en uppdelning av statsbidraget, alltefter som fråga är om nybyggnad eller ombyggnad, synes det mig lämpligt att tills vidare bestämma statsbidraget till 4 000 kronor per plats. Härjämte torde böra gälla, att bidraget i intet fall må överstiga 75 procent av den verkliga kostnaden för platsernas anordnande. Genom sistnämnda begränsning skulle viss överensstämmelse vinnas med gällande grunder för statsbidrag till folkskolebyggnader, vilket synes i och för sig lämpligt, varjämte särskilda bestämmelser för statsbidrag till inrättande av externatskolor inom sinnesslövården icke torde bli erforderliga.

Statens kostnader för den utbyggnad av landstingens och icke-landstingsstädernas sinnesslövård, som påkallas av skolpliktens genomförande, torde enligt dessa grunder kunna uppskattas till i runt tal 3 500 000 kronor.

De nya statsbidragsgrunderna torde böra gälla från och med den 1 juli 1944, med möjlighet för Kungl. Maj:t att, då skäl därtill äro, bevilja bidrag för anstalter, vilkas uppförande eller inrättande påbörjats men ej avslutats före denna tidpunkt. För nästa budgetår torde det vara tillfyllest att för ändamålet avse ett belopp av 200 000 kronor, vilket bör anvisas i form av reservationsanslag under riksstatens femte huvudtitel.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande villkoren för statsbidragens utgående.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de grunder för statsbidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa, som av mig förordats, att tillämpas från och med den 1 juli 1944;

dels ock till Uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa å driftbudgeten under femte huvudtiteln för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Stig Wernstedt.

Förslag till utbyggnad av sinnesslövärdn jämte beräkning av antalet platser berättigade till byggnadsbidrag.

Län resp. stad, som ej deltagar i landsting	Nuvarande platsantal	0.5 ‰ av folkmängd n motsvarar platser ¹	Nödvändig nyan-skaffning av platser	Önskvärd nyan-skaffning av platser	Antal platser till vilka byggnadsbidrag skall utgå	
					I	II
Stockholms	230	+	85	30	85	30
Uppsala	117	+	30	30	30	30
Södermanlands	168	+	40	—	40	—
Östergötlands(utom Norrköping)	231	+	—	—	—	—
Jönköpings	70	122	—	—	26	66
Kronobergs	—	76	—	—	—	13
Kalmar:	100 ²	—	160	170	—	—
Norra landstinget	—	46	—	—	—	10
Södra landstinget	—	68	—	—	—	13
Gotlands	75	102	25	70	—	68
Blekinge	—	—	—	—	—	—
Kristianstads	177	+	38	40	38	40
Malmöhus (utom Malmö och Hälsingborg)	287	+	73	50	73	50
Hallands	62	76	25	30	—	30
Göteborgs och Bohus (utom Göteborg)	135	+	25	—	25	—
Älvsborgs	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs	401	+	—	89	—	89
Värmlands	230	+	26	—	26	—
Örebro	60	114	80	—	26	—
Västmanlands	194	+	30	—	30	—
Kopparbergs	170	+	—	—	—	—
Gävleborgs (utom Gävle)	203	+	—	—	—	—
Västernorrlands	230	+	—	—	—	—
Jämtlands	172	+	28	—	28	—
Västerbottens	221	+	65	—	65	—
Norrbottnens	108	110	60	32	58	32
Summa	3 641	—	790	541	550	471
Stockholm	50	300	—	—	—	—
Göteborg	134	142	25	—	17	—
Malmö	49	79	—	50	—	20
Norrköping	90	+	—	—	—	—
Hälsingborg	—	31	—	40	—	9
Gävle	73	+	—	—	—	—
Summa	396	—	25	90	17	29

¹ Där redan platser finnas, motsvarande minst 0.5 ‰ av folkmängden, markeras detta med +.² Av dessa kunna endast 40 godkännas i fortsättningen.